

**VALORI ALE UNITĂȚII DE CONȘTIINȚĂ NAȚIONALĂ
ÎN REPUBLICA MOLDOVA: MANIFESTĂRI ACTUALE****VALUES OF THE UNITY OF NATIONAL CONSCIOUSNESS
IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: CURRENT MANIFESTATIONS**

CONSTANTIN ȘCHIOPU¹,
doctor habilitat, profesor universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0000-0002-0568-9615>

CZU 159.923.9:39(478)

316.356.4:316.752(478)

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2023.1.07>

Perioada istorică în care trăim este una a demitizărilor, relativismului, scepticismului modern și a devalorizării idealurilor, simbolurilor, principiilor umaniste, a creațiilor spirituale și culturale autentice. În societatea de consum pe care o traversăm valorile s-au amestecat cu pseudovalorile, cultul mediocrității proliferându-se la toate nivelurile. Materialitatea, lupta de interese, abuzul au un impact negativ deosebit asupra formării unei personalități reprezentative, conștiente și libere, apte de a promova valori umane autentice. Se pare că noi, în special, românii basarabeni, suferim nu doar de complexul ne(re)

¹ E-mail: schiopu_constantin@yahoo.com

cunoașterii valorilor, care poate fi definit ca un sentiment de neîncredere, suspiciune, ezitare, inhibiție, lașitate, negare etc. La originea acestui complex al nostru stau invidia și nepăsarea. Starea de inhibare, nesocotința, lipsa de voință, de putere și de demnitate, gândirea noastră plată în ceea ce privește cunoașterea tezaurului național confirmă complexul de care suferim. Revenirea la matricea noastră spirituală, la valorile neamului ne poate vindeca/salva de complexul de care suferim, dincolo de orice tendințe de globalizare, sincronizare, modernizare.

În articol sunt propuse și analizate mai multe exemple de valori, prin care se demonstrează complexul de nerecunoaștere a acestora.

Cuvinte-cheie: valori, conștiință națională, unitate, complex, nerecunoaștere

The historical period in which we live is one of demystification, relativism, modern skepticism and the devaluation of ideals, symbols, humanistic principles, authentic spiritual and cultural creations. In the consumer society we live in, values have mixed with pseudo-values, the cult of mediocrity proliferating at all levels. Materiality, the struggle of interests, abuse have a particularly negative impact on the formation of a representative, conscious and free personality, capable of promoting authentic human values. It seems that we, especially Bassarabian Romanians, suffer not only from the complex of not (re) knowing values, which can be defined as a feeling of mistrust, suspicion, hesitation, inhibition, cowardice, denial, etc. At the origin of this complex of ours are envy and carelessness. The state of inhibition, recklessness, lack of will, power and dignity, our flat thinking regarding the knowledge of the national treasure confirms the complex from which we suffer. Returning to the spiritual matrix of the nation, to values can heal/save us from the complex we suffer from, beyond any globalization, synchronization, modernization trends.

Several examples of values are proposed and analyzed in the article, which demonstrate our complex ignorance of them.

Keywords: value, national consciousness, unity, complex, non-recognition

Introducere

Una dintre problemele primordiale ale omenirii este cea a sensului vieții și a valorilor dătătoare de sens. Care este valoarea existenței noastre? Ce sens atribuim vieții? Sunt doar două întrebări dintr-un șir ce implică atât gândirea cât și destinul, implicit, cultura omului. Speriat de cele mai cumplite persecuții împotriva creștinilor din Roma, întreprinse de Nero, temându-se să nu fie ucis, sf. Petru încearcă să scape prin fugă. În timpul evadării sale, apostolul îl întâlnește pe Isus, care se îndrepta spre Roma. „Quo vadis, Domine?”, îl întreabă Petru pe Domnul său. Acest „încotro” al sf. Petru, sinonim, poate, cu „pentru ce”, de fapt, a devenit al întregii omeniri. Fiind amenințat tot mai mult de nesiguranță, de un viitor obscur, de pericole (de orice natură), de eșecuri etc., individul, prin firea lui, pe lângă neliniștea existențială ce-o trăiește/o poate trăi, măcinat de „pentru ce”, de regulă, simte nevoia de a se retrage în sine, ajutat fiind de credința în valorile etice, religioase, culturale, estetice etc. Or, corelativă subiectului, fiecare valoare, conform filozofului Wilhelm Windelband, se manifestă doar în relație cu o conștiință axiologică, satisfăcând o necesitate sau trezind un sentiment [1 p. 14]. În lipsa voinței și a sentimentului nu există nici o valoare. Mai mult chiar. Valorile sunt create și există prin cunoaștere, aceasta din urmă desăvârșind ființa umană, deci, atribuindu-i o nouă valoare. În rădăcinate în nevoile, dorințele și aspirațiile oamenilor, totuși, valorile nu pot fi confundate cu toate acestea, întrucât ele au un caracter de generalitate, desemnând ceea ce este considerat ca dezirabil, demn de a face obiectul dorințelor omenesti. În această ordine de idei, Tudor Vianu sublinia: „O valoare nu este dată decât pentru o dorință, fie ea oricât de individuală, dar în momentul în care o cuprinde, conștiința postulează în valoare obiectul posibil al unei multiplicități de dorințe identice, al totalității dorințelor identice. Ceea ce mi se arată mie ca bun sau frumos poate apărea la fel oricărui exemplar uman; este nevoie numai ca dorința corelativă să se trezească. În zarea oricărei valori se lămurește puțința unei solidarizări umane” [2 p. 45-46].

Valori ale unității de conștiință națională

Perioada istorică în care trăim este una a demitizărilor, relativismului, scepticismului modern și a devalorizării idealurilor, simbolurilor, principiilor umaniste, a creațiilor spirituale și culturale autentice. În societatea de consum pe care o traversăm valorile s-au amestecat cu pseudovalorile, cultul mediocrității proliferându-se la toate nivelurile. Materialitatea, lupta de interese, abuzul au un

impact negativ deosebit asupra formării unei personalități reprezentative, conștiente și libere, apte de a promova valori umane autentice. Mai mult decât atât. Se pare că noi, în special, românii basarabeni, suferim nu doar de complexul promovării unor false valori (niște inși fură din haznaua statului miliarde, iar lumea îi aplaudă), ci, într-o măsură mai mare, de cel al ne(re)cunoașterii valorilor. Cazul Eminescu este definitoriu. E un modus vivendi al nostru. „Uitarea (=lipsa oricărei amintiri; nepăsare față de interesele proprii; rătăcire morală) le închide-n scrin cu mâna ei cea rece”, glăsuiește un vers eminescian.

Cât privește complexul ne(re)cunoașterii valorilor, acesta poate fi definit ca un sentiment de neîncredere, de bănuială, ezitare, inhibare, lașitate, negare etc. Ce ar sta la originea acestui complex al nostru? Primul lucru ce poate fi invocat este balada „Miorița”, despre care reputeți cercetători au afirmat că reprezintă „unul dintre miturile fundamentale ale poporului român – mitul transhumanței, în care e simbolizată existența pastorală a poporului român și chiar unitatea lui în mijlocul real al țării reprezentat de lanțul carpatin” [3 p. 58], „școala tristeții naționale. Matricea. Matca. Regina” [4 p. 39]. Criticul literar Zoe Dumitrescu-Bușulenga, referindu-se la *Miorița*, menționa: „Cu această baladă atât de simplă intrăm în lumea cea mai veche a culturii noastre românești, la izvoarele viziunii păstorești asupra lumii, acolo unde omul comunică încă cu celelalte elemente ale cosmosului și se simte înrudit de aproape cu ele” [5 p. 6]. Ceea ce a suscitat mai puțin interesul cercetătorilor sau a fost abordată tangențial este invidia ciobanilor ungurean și vrâncean ca dat/stare existențial/ă uman/ă (să ne amintim de mitul biblic al lui Cain și Abel). Această baladă, credem, demonstrează că invidia a fost și este una dintre trăsăturile noastre distinctive, chiar dacă nu vrem s-o recunoaștem, fie și din demnitate națională. Istoria desprinsă din baladă și care ar trebui să ne fie de învățătură (omorul are un impact negativ asupra celor dragi: „oile vor plânge / cu lacrimi de sânge”, măicuța bătrână din ochi lăcrămând își va căuta încontinuu feciorul, astfel suprapunându-se două dureri: a mamei și a fiului) nu este unică, drama ciobănească persistând de-a lungul existenței noastre. Ea se regăsește și la sfârșit de secol XX, și la început de secol XXI. Cazul lui M. Eminescu, al lui Gr. Vieru sunt elocvente în această ordine de idei.

La starea de invidie (să ne amintim de versul eminescian „...va vorbi vrun mititel,/ Nu slăvindu-te pe tine...., lustruindu-se pe el”) s-ar mai adăuga nepăsarea (=lipsă de griji, de frământări, de interes față de ceea ce se petrece în jur; nesocotință, apatie, placiditate), justificată, de fiecare dintre noi, prin te miri ce argumente neconcludente în esență, dar „credibile” la prima vedere.

Deci, invidia și nepăsarea sunt factorii determinanți ai complexului de care suferim. Altfel cum am putea explica acest complex al ne(re)cunoașterii unor valori precum: sinagoga din satul Rașcov, construită în anul 1749, considerată a fi cea mai frumoasă din zonele de frontieră estice ale Poloniei (astăzi mai există doar ruinele); clădirea fostului gimnaziu pentru fete din Chișinău (sf. sec. 19) de pe str. A. Mateevici, nr. 85 (gata să se dărâme definitiv); clădirea-locuință a profesorilor de la gimnaziul nr.1 pentru băieți din Chișinău (mijlocul sec. 19) de pe str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, nr. 16; Conacul Leonarzilor din satul Cubolta, raionul Sângerei (prima jum. a sec. 19); Conacul Familiei Henciu din s. Visoca, Soroca, demolat în 1944; Conacul Familiei Cantacuzino din satul Poiana, raionul Edineț (degradare totală); Conacul lui P.I. Biberi din satul Rujnița, raionul Ocnița (a doua jumătate a sec. XIX), din care s-a păstrat doar o anexă etc.? Fiind gazda unor străini veniți să viziteze Moldova, ce le-am putea arăta decât câteva puncte turistice strategice din Chișinău (monumentul lui Ștefan cel Mare, Aleea Clasicilor, Soborul, Arcul de Triumf), Cetatea Sorocii, Orheiul Vechi (acesta foarte lăudat, dar prea puțin adus la condiția de obiectiv turistic)? Salvarea noastră în calitate de gazdă sunt vinăriile Cricova, Mileștii Mici și alte câteva de acest gen.

Preferăm să afirmăm că prima mențiune a orașului Chișinău datează din anul 1436. Nu pun la îndoială acest an, dar nu există vreo dovadă arhitecturală ce ar demonstra faptul ca atare. Două din una: ori Chișinăul, ca localitate, datează de mai încoace (clădirile de epocă sunt din sec. XIX), ori complexul nostru de ne(re)cunoaștere a valorilor este, dacă nu genetic, atunci de câteva sute de ani (cel

puțin, din 1436), consecințele acestuia fiind alarmante. În această ordine de idei, ne întrebăm dacă trăitorii de astăzi cunosc dimensiunea valorică a lui Isidor Burdin (compozitor, aranjor, mentor, profesor, nume emblematic pentru muzica populară românească și pentru cultura românească, în general), a lui Petrică Zaharia (regretat artist al orchestrei de muzică populară „Fluieraș”, taragotist, fluierar, naist, clarinetist, meșter popular de valoare), a lui Valeriu Negruța (violonist și dirijor al faimosului ansamblu de muzică populară „Mugurel”, în care a cântat și Maria Drăgan), a lui Alexei Botoșanu (maestru al clarinetului, cimpoiului), a lui Victor Copacinschi (virtuos țambalist, care, prin interpretarea sa, a dat o nouă valoare „Ciocârliei”) și a fiicei sale, Patricia Copacinschi (violonistă, aplaudată de spectatorii prestigioaselor săli de concerte ale lumii), a lui Gheorghe Usaci (trompetist), a lui Valeriu Hanganu (trompetist), a lui Mihai Bătrânu (acordeonist), a lui Dumitru Blajinu (violonist, dirijor, aranjor, compozitor și folclorist), a lui Ion Neniță (acordeonist), a lui Lucian Cocea (violonist și dirijor), a lui Ion Carai (trompetist), a lui Serghei Lunchevici (violonist, dirijor, interpret al rolului Toma Alistar din filmul „Lăutarii”, de Emil Loteanu), a soliștilor-vocaliști Tamara Ciobanu, Ion Bas, Teodor Negară, Nina Ermurache, Vadim Georghelaș, Vasile Marin, Ion Paulencu, Veronica Mihai, Maria Codreanu, Nadejda Cepraga etc., a regretaților actori/regizori Constantța Târțău, Domnica Darienco, Ion Caraciobanu, Veniamin Apostol, Victor Ciutac, Emil Loteanu, Ion Ungureanu etc., a scriitorilor, plecați în eternitate, Nicolae Costenco (poet, prozator), Liviu Deleanu (poet), Ramil Portnoi (poet), Nicolae Vieru (prozator), Liviu Damian (poet), Vasile Vasilache (prozator), Ion Vatamanu (poet), Eugen Cioclea (poet), Leonida Lari (poetă), Lidia Istrati (prozatoare), Leonard Tuchilatu (poet), Nicolae Dabija (poet, prozator, eseist, publicist) etc. – nume notorii, strălucitoare ale culturii moldovenești, care au demonstrat, vorba cronicarului, că „...nasc și la Moldova oameni” și de care (de unii) ne aducem aminte foarte rar, cu diferite ocazii, crezându-ne demni de laudă și fără a ne da seama că „picătura fărâșă piatra nu cu puterea, ci cu deseale ei căderi”.

„Limba este întâiul mare poem al unui popor”, afirma scriitorul L. Blaga [6 p. 491]. Starea de inhibare, nesocotința, lipsa de voință, de putere și de demnitate, gândirea noastră plată în ceea ce privește cunoașterea acestui tezaur confirmă complexul de care suferim. În această ordine de idei, Mihai Eminescu, în articolul său *Unitatea preexistentă a poporului român*, menționa: „Cauza pentru care s-a lătit atât de mult stricarea limbii, încât astăzi gazetele și cărțurarii scriu o limbă păsărească neînțeleasă de popor, subțire și muieratică, e aceeași căreia peste tot îi datorăm toate relele de care suferim: politica. Uitând cu totul că limba noastră e singura în Europa care se vorbește aproape în același chip în toate părțile locuite de români, uitând că n-avem dialecte și că moldoveanul se-nțelege tot așa de bine cu crișanul ca și acesta cu oamenii din Banatul Craiovei, politicilor noștri nu le era de-ajuns această dovadă și de unitate între noi și de deosebire către străini, ci au căutat să ne silească să dovedim că fiecare vorbă e latină și că toți, fără osebire, ne coborâm de-a dreptul de la romani” [7 p. 316].

După treizeci de ani de independență a Republicii Moldova, care ne-a oferit oportunitatea de „a săpa în miezul limbii”, constatăm că vorbim o limbă arhaică, plină de erori și de construcții gramaticale anoste, nefirești limbii române, fără a ne întreba cu privire la motivele ce ne-au determinat/ne determină să nu o valorificăm într-atât încât să-i admirăm strălucirea. Majoritatea populației din Republica Moldova, fie tineri, fie maturi, nu poate deosebi conceptele „limbă română”, „grai moldovenesc”, optând pentru varianta „limbă moldovenească”, afirmând, astfel, din necunoaștere, existența a două limbi. La întrebarea de ce o parte din românii moldoveni se consideră moldoveni, nu și români, este invocat drept motiv rusificarea – un argument mai puțin plauzibil, având în vedere că și românii din Ardeal au fost maghiarizați sau germanizați, dar, cu toate acestea, se numesc români, și nicidecum altfel (cei din Maramureșul transcarpatic, aflându-se în afara țării o perioadă mai mare decât basarabenii, tot români se numesc). Prin urmare, răspunsul cu privire la rusificare marchează doar un adevăr de suprafață, căci nu descoperă esența obiectului întrebării. „Termenul care dă esență întrebării cu privire la cauza autoidentificării etnice eronate a populației băștinașe din R. Moldova, afirmă V. Pâslaru, este cel de moldovean, care își produce sensul nu numai de la un spațiu existențial

(a se compara: bănățean ardelean, maramureșean etc. sau bucureștean, ieșean, cahulean etc.), ci, mai întâi, de la un filon spiritual (relația cu Divinitatea, care explică rostul ființării omului în lume/pe pământ, de la conștiința istorică de apartenență la un neam și la o țară – Moldova și abia, în al treilea rând, de la localitate, așezare” [8 p. 175]. Lipsa, în cazul mai multor români din republică, a conștiinței identității/de neam, a provocat și criza de proprietate: neștiind cine suntem ca ființe etnice, nu pretindem nici la averile lăsate de strămoșii noștri, prin urmare, nici la ceea ce se numește matrice a unei națiuni.

În perioada de luptă pentru independență (1987-1991), Ștefan cel Mare a devenit un simbol, el fiind asociat cu conceptul de moldovean. Ulterior, după declararea independenței, politicienii din Republica Moldova, înverșunați adversari ai glotonimelor „limba română”, „român”, „națiune română”, au folosit acest simbol în scopuri politice și de manipulare, identificându-l cu cel de „moldovean”. Astfel, portretele, statuile, legendele despre Ștefan cel Mare le-au înlocuit pe cele ale lui Lenin. Acceptându-le pe cele dintâi, chiar cu anumit entuziasm, moldovenii au început să-și autoidentifice comunitatea etnică drept neam, diferit de cel românesc.

Devenirea întru ființă versus conceptul de înstrăinare

C. Noica definea rostul vieții omului drept „devenirea întru ființă”. Interdicția de a fi român prin separarea basarabenilor de matricea națiunii române înseamnă interzicerea de a deveni ființă fiecărui basarabean, care se identifica român. Această înstrăinare a românilor basarabeni, timp de aproape două secole, de matricea națiunii române este un factor definitoriu al derogării de la identitatea etnică românească a unei părți considerabile a moldovenilor din Basarabia – Republica Moldova. „Cu părere de rău, susține V. Pâslaru, în perioada de după independență, acestui factor nu i se acordă o importanță, nici în R. Moldova, nici în România, discursul naționalist în R. Moldova fiind unul mai degrabă patetic și emfatic decât unul profund esențializat și constructiv. Mai mult decât atât. Este nefiresc să întemeiezi educația în R. Moldova pe subcompetențe, căci limba română n-a creat un asemenea cuvânt și niciun dicționar român nu-l atestă. Tot atât de nefiresc este să interzici copiilor, tinerilor studiul istoriei românilor pe motiv că Uniunea Europeană recomandă studiul integrat al acesteia în istoria universală, astfel limitându-l în cunoașterea apropiată a procesului de constituire a matricei națiunii române – a aceluia sistem de valori fundamentale care dau existență, adevăr și împlinirea națiunii. Țările, care nu suferă de criza de identitate, nu pierd nimic, acceptând studiul istoriei naționale într-un curs integrat cu istoria universală pentru populația din R. Moldova, care suferă de criza de identitate și de criza de proprietate, studiul istoriei românilor într-o disciplină autonomă este categoric necesară, cel puțin pentru o perioadă egală cu o generație de elevi. Versul eminescian „Pe mine, mie redă-mă” ar trebui să devină o rugăciune a basarabeanului de a i se reda, în primul rând, prin educație, propria-i esență – aceea de apartenență la națiunea română” [8 p. 187]. Altfel spus, întregul învățământ din R. Moldova ar trebui să fie orientat conceptual, de conținut și metodologic la formarea identității românești a fiecărui educabil.

Identitatea generală a individului se formează și se produce pe coordonatele *timp-spațiu-valoare*. În raport cu timpul, omul devine ființă cu memorie și conștiință istorică. Horia, protagonistul povestirii *Clopotnița* de Ion Druță, într-un moment al acțiunii, afirmă: „Ca știință, istoria a apărut atunci când omul și-a dat seama că are nevoie de a ști ce s-a întâmplat cu lumea până la el, pentru a cerca să ghicească ce-l poate aștepta pe viitor. Istoria este pietrificarea trecutului cu toată gloria și cu tot praful său, cu tot ce are el măreț și întâmplător. Lucrurile care ne înconjoară nu-și au conștiința propriei lor existențe și, prin urmare, nu se pot interesa de propria istorie. Omul, în schimb, are darul memoriei, darul conștiinței [9 p. 481].

Cât privește cea de-a doua coordonată – *spațiul*, Lucian Blaga, considerându-l structura stilistică a unei culturi sau a unei spiritualități fie individuale, fie colective, îl definea, cu referire la sufletul românesc, drept spațiu-matrice sau spațiu mioritic, „indefinit ondulat, înzestrat cu anumite accente, care

fac din el, cadrul unui anume destin și cu care se simte solidar ancestralul suflet românesc, în ultimele sale adâncimi” [10 p. 120]. Acest spațiu mioritic, care, în viziunea lui Blaga, „se desprinde din linia interioară a doinei, din rezonanțele și din proiecțiunile ei în afară, dar tot așa și din atmosfera, și din duhul baladelor noastre”, rezultă, ceea ce este mai important, și „din sentimentul destinului, din acel sentiment, care are un fel de supremație asupra sufletului individual, etnic sau supraetnic” [10 p. 121].

Coordonata *axiologică* îl arată pe om ca ființă unică, în stare să creeze valori și să se raporteze la ele. „Grație libertății sale, omul configurează o nouă lume, care este aceea a valorii și a culturii, căci el se raportează în mod specific la realitatea socială tocmai prin valorile pe care le creează” [11 p. 205], afirma M. Ralea, cu referire la ideea despre individul uman ca producător de valori, grație investiției de inteligență, sensibilitate, pasiune și fantezie.

Aplicată la condiția basarabeanului, teza ființării în *spațiu-timp-modalitate*, conform lui V. Pâslaru, descoperă și condiția specifică a lui în raport cu sine ca ființă și în raport cu entitatea *patrie*. Ca ființă, basarabeanul nu poate exista într-un timp-spațiu nedeterminat spiritual, căci condiția lui de *a fi* este dată de spiritualizarea spațiului. Un spațiu nespiritualizat este doar un mediu vital, propriu oricărei vietăți. Deci, spațiul dintre Prut și Nistru nu poate deveni patrie decât dacă este condiționat de o matrice – idei, principii, doctrine, simboluri integralizate identitar, care realizează unitatea *spirit-materie* pentru o națiune. Patria este a mea, că am creat-o și eu împreună cu șirul nesfârșit de ființe, care formează neamul meu și patria mea („Căci te iubeam cu ochi păgâni/ Și plini de suferinți/ Ce mi-i lăsară din bătrâni/ Părinții din părinți” (*Pe lângă plopii fără soț*)) [8 p. 171].

Ion Druță, în romanul său *Povara bunătații noastre* a surprins destul de bine faptul ca atare. Mai întâi. Mircea, unul dintre protagoniștii operei, angajat fără voia sa în marile tulburări ale epocii, pe care le-a declanșat Războiul al Doilea Mondial, înrolat fiind în armata sovietică, își trădează pe un timp acea frumoasă noapte de vară din câmpia Sorociei, strângând în brațe o domnișoară în alb de pe meleaguri străine. Totuși, l-au întors acasă familia, neamul, pământul. Revenit acasă, a găsit în spațiul mioritic un alt regim politic (sovietic), pământul nemaifiindu-i sprijin spiritual în aceste condiții noi, ci un factor de înrobire spirituală. Cel de-al doilea personaj, Nică, jertfă a luptei marilor puteri imperiale, considerat, în noua formațiune statală, RSS Moldovenească, dușman al poporului, din cauza că a luptat în armata română, intenționează să se retragă în România. De fapt, el dorește să evadeze nu din spațiul geografic al neamului, ci dintr-un spațiu politic nou, neprielnic pentru sine ca om. Întreg capitolul *Cina cea de taină* este o demonstrare a faptului că pământul, cu farmecul rodului său, le-a sugerat o iertare și o împăcare celor doi foști colegi de clasă, prieteni, dar și ostași din armate inamice, că, solidari cu acest spațiu-matrice, sufletul lor s-a lăsat în grija unui destin, care „simbolic descinde din plai, culminează pe plai și sfârșește pe plai”, că sentimentul destinului, „încuibat subteran în sufletul lor românesc, e și el structurat de orizontul spațial înalt și indefinit ondulat” [12 p. 121].

Într-o serie de volume de poezii (*Laudă somnului, În marea trecere, Ce aude unicornul* etc.), L. Blaga, scriitor și filozof al culturii, abordând tema morții, se ipostaziază într-un eu liric dominat tot mai mult de sentimentul zădărniceii, al bolii, al singurătății, al pierderii relației cu sacrul. Totuși, poetul/eul liric nu rămâne prizonier al acestor trăiri, obsesii, neputințe, găsindu-și salvarea tocmai prin refacerea legăturii cu sacrul/cosmosul pierdut. În viziunea lui, vindecarea de sentimentul morții e posibilă prin contactul direct cu satul, pădurea și muntele, adică prin revenirea lui la spațiul-matrice, dătător de energie: „Aici orice gând e mai încet/ și inima-ți zvâcnește mai rar,/ ca și cum nu ți-ar bate în piept,/ ci adânc în pământ, undeva./ Aici se vindecă setea de mântuire/ și dacă ți-a sângerat picioarele,/ te așezi pe un podmol de lut...”. E o lecție pe care ne-o oferă poetul din Lančrăm.

Să luăm aminte: revenirea la matricea noastră spirituală, la valorile neamului ne poate vindeca/salva de complexul de care suferim, dincolo de orice tendințe de globalizare, sincronizare, modernizare. E în puterea fiecăruia. Trebuie doar să vrem, fiind conștienți de faptul că „valorile aparțin unei clase aparte, numită clasa obiectelor ideale, că ele trebuie însă distinse de obiectele matematice și de celelalte elemente ale unei mulțimi, că trăsătura definitorie a lor este valabilitatea, care se întemeiază

nu pe subiectul empiric, ci pe subiectul în genere transcendențial axiologic/conștiința în genere” [1 p. 17]. E cert încă ceva: doar prin dobândirea identității noastre, prin (re)cunoașterea și promovarea valorilor naționale putem crea acea punte spre universalitate, putem comunica cu generațiile viitoare, cu diferite culturi, religii, mentalități.

Concluzii

Într-un aforism de-al său, Gr. Vieru afirma: „Sunt mai trist decât par a fi”. Tristețea poetului („... se tot uită-n ochii mei / Suferința”), spre deosebire de cea a păstorului mioritic („Pe l-apus de soare/ Vreau să mi te-omoare”) sau de tristețea metafizică a lui L. Blaga („Cu toată creatura/ mi-am ridicat în vânturi rănilor/ și-am așteptat: oh, nici o minune nu se-mplinește,/ Nu se-mplinește, nu se-mplinește!”) – aceasta din urmă fiind o stare firească, provocată de sentimentul curgerii timpului și al sortii schimbătoare – venea din conștiința faptului că valorile neamului sunt desființate. Poetul Gr. Vieru nu a avut decât speranța reînținerii, revenirii noastre la izvoare, implicându-se total în această luptă, asumându-și tot greul și responsabilitățile. De altfel, acesta i-a și fost crezul de-o viață, atât cetățenesc cât și artistic. Referindu-se la nuvela *Toiagul păstoriei* de Ion Druță și, în special, la remarcă din final „Dacă o fost cioban și-o ținut oi...”, Grigore Vieru îi dădea următoarea semnificație: „Nu păstorul va reînvia, ca mire cosmic, prin natura naturii, prin natura umană a spațiului natal, ci însuși spațiul natal va renaște prin moartea păstorului” [13 p. 6]. Să luăm aceste spuse ca pe o normă de conduită și atitudine, transformându-le într-un crez al fiecăruia dintre noi. Numai astfel vom putea demonstra lumii că invidia, nepăsarea ar fi niște stări de moment ale noastre, care pot fi depășite, că păstrarea, cunoașterea și recunoașterea valorilor create pe parcursul istoriei sunt o condiție sine qua non a existenței noastre.

Referințe bibliografice

1. RĂMBU, N. *Filosofia valorilor*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997. ISBN 973-30-5942-0.
2. VIANU, T. *Introducere în teoria valorilor*. București: Albatros, 1997, pp. 45–46. ISBN 973-24-441-85.
3. CĂLINESCU, G. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. București: Minerva, 1986.
4. STĂNESCU, N. *Amintiri din prezent*. București: Sport-Turism, 1985.
5. DUMITRESCU-BUȘULENGA, Z. *Miorița*. București: Albatros, 1972.
6. BLAGA, L. *Opere*. Vol. 1. Chișinău: Știința, 1995. ISBN 5-376-01867-5.
7. EMINESCU, M. *Publicistică. Referiri istorice și istoriografice*. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1990. ISBN 5-362-00624-4.
8. PĂSLARU, V.L. *Educație și identitate*. Chișinău: Știința, 2021. ISBN 078-9975-85-317-0.
9. DRUȚĂ, I. Clopotnița. In: I. Druță. *Scrieri*. Chișinău: Hyperion, 1990, vol. 3, pp. 363–549. ISBN 5-368-00905-4.
10. BLAGA, L. *Trilogia culturii: Orizont și stil*. București: Editura pentru Literatură Universală, 1969.
11. PICHIU, D., ALBUȚ, C. *Teoria valorii și elemente de praxiologie*. Iași: Gh. Asachi, 1994. ISBN 973-96222-5-9.
12. DRUȚĂ, I. Povara bunătății noastre. In: I. Druță. *Scrieri*. Chișinău: Hyperion, 1990, vol. 2, pp. 5–347. ISBN 5-368-00904-6.
13. VIERU, Gr. O tulburătoare baladă modernă. In: *Literatura și arta*. 1986, 18 sept.